

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Dyrs strafferettslige vern i rettspraksis

Bli dyrs rettslige vern ivaretatt gjennom fastsettelse av straffutmåling etter dyrevelferdsloven § 37?

Monika Remme

Masteroppgave i rettsvitenskap JUR-3902 Vår 2023

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Aktualitet.....	1
1.2	Problemstilling	2
1.3	Avgrensning	2
1.4	Avhandlingens oppsett og struktur.....	3
2	Dyrevelferd.....	3
2.1	Historisk innblikk	3
2.2	Dyrs rettslige vern	5
2.2.1	Dyrs juridiske rettigheter.....	6
2.2.2	Dyrs vern i dyrevelferdsloven	7
2.2.3	Dyrs egenverdi	9
3	Strafferettslig forfølgelse.....	12
3.1	Straff som rettsområde	12
3.2	Straff i dyrevelferdsrett	13
3.3	Det rettslige grunnlaget for straff	14
3.3.1	Dyrevelferdsloven § 37 første ledd:	14
3.3.2	Grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd	16
3.4	Brudd på dyrevelferdsloven	17
3.4.1	Forsvarlig avlivning av dyr	17
3.4.2	Særskilte forbud	18
4	Straffutmåling.....	20
4.1	Innledning.....	20
	Videre fremstilling i kapittel 4	21
4.2	HR-2016-295-A (Lukas).....	22
4.3	HR-2016-2285-A (Jøa-dommen).....	24
4.4	HR-2019-1645-A	26

4.5	HR-2022-737-A	27
4.6	LA-2022-152789	31
4.7	TTEL-2022-145502	33
4.8	TAGD-2023-14900	34
5	Avsluttende refleksjoner	36
5.1	Positiv utvikling	36
5.2	Er vi i mål?	37
5.3	Lovens strengeste strafferamme	38
5.4	Lovforslag om økt strafferamme i dyrevelferdsloven § 37	38
6	Konklusjon	39
	Referanseliste	40

10.000 kr i bot for å la en ku ligge med bekkenbrudd i sin egen avføring i over 2 måneder. ¹

... 10.000 kr i bot for å kaste en pølse i ansiktet på et menneske. ²

¹ www.p4.no/story.aspx?id=147552

² www.adressa.no/nyheter/trondheim/article1143888.ece

1 Innledning

1.1 Aktualitet

Dyrenes status og velferd har i takt med samfunnsutviklingen de siste 50 årene fått sterkere vern ut fra allmenn rettsoppfatning. Menneskers forståelse av dyrevelferd er stadig i endring og folkets oppfatning av dyr har endret seg gjennom økt fokus på dyrevern og dyrs rettigheter.

Lov av 19.juni 2009 nr.97 om dyrevelferd § 1 fastslår at formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. Videre lovfester § 3 dyrs rett til egenverdi og at de skal behandles mot fare for påkjenninger og belastninger. Ettersom dyr regnes som en sårbar gruppe, er det viktig med et regelverk og tilstrekkelig gjennomføring for å sikre god dyrevelferd.

Brudd på dyrevelferdsloven sanksjoneres i dag av både Mattilsynet og domstolene. Sanksjonsmulighetene er av ulik alvorlighetsgrad, hvor Mattilsynet har de minst inngripende sanksjonene. Domstolene behandler de alvorligste sanksjonene, herunder strafferettslig forfølgelse.

Domstolenes oppgave er å ilegge straff etter dyrevelferdslovens strafferamme. I 2001 endret lovgiver strafferammen fra 1 til 3 år med formål om å gi domstolene mulighet til å dømme strengere ved alvorlige overtredelser. Utvidelsen ble begrunnet behov for å harmonisere allmenn rettsoppfatning med samfunnsutviklingen.

Ut fra praksis har det likevel vært vanlig for domstolene å dømme straff i nedre del av strafferammen, til tross for alvorlige overtredelser. Per i dag er enda ikke lovens strengeste straff anvendt. I nyere samfunnsdebatt har det derfor vært tvil om hvorvidt domstolene ivaretar dyrs rettigheter når de ilegger straff.³

Av egen interesse for dyrs rettigheter og krav til egenverdi, var dette utslagsgivende for valg av tema på masteravhandling.

³ <https://matogmarked.no/nyheter/2022/okokrim-vil-oke-maksstraffen-brudd-pa-dyrevelferdsloven>

1.2 Problemstilling

Masteravhandlingens tema handler om dyrs strafferettslige vern. Oppgaven knytter seg til rettsområde dyrevelferd.

Hovedproblemstillingen er hvordan domstolene utmåler straff etter dyrevelferdsloven § 37 i praksis, og hvorvidt straffutmålingen er i samsvar med allmenn rettsoppfatning av dyrs strafferettslige vern.

1.3 Avgrensning

Utgangspunktet for avhandlingen knyttes til den straffeforfølgende delen av overtredelser, og straffutmåling gitt av domstolene. Fokuset vil derfor være på straff i dyrevelferdsretten sett i samsvar med samfunnsutviklingen.

I Norge forvaltes dyrevelferden i samspill mellom Mattilsynets forvaltningsspor og strafferettens straffespor. Mattilsynet som tilsynsmyndighet kan ilegge virkemidler etter dyrevelferdsloven § 30. Noen virkemidler som anvendes er blant annet aktivitetsforbud, jf. § 33 og overtredelsesgebyr, jf. § 34. Ettersom oppgaven har fokus på straffutmåling, vil oppgaven avgrenses mot de sanksjonsmuligheter Mattilsynet kan ilegge ettersom de ikke har direkte betydning for straffutmålingen.

Videre uttrykker dyrevelferdsloven § 2 at loven omfatter velferd for en rekke ulike dyr. Avhandlingen vil likevel begrense seg til å hovedsakelig fokusere på kjæledyr og produksjonsdyr. Utgangspunktet for avhandlingen forholder seg til dyr som er underlagt menneskers eiendomsrett og rådighet.

Andre spesialregler om bestemte dyrearter vil ikke gjøres rede for. Her nevnes for eksempel hundeloven⁴, viltloven⁵ og reindriften⁶. Det er også gitt særlovgivning for både saltvannsfisk og laksefisk og innlandsfisk som ikke vil berøres i den videre fremstillingen.

⁴ Lov av 4.juni 2003 nr.74 om forsvarlig hundehold.

⁵ Lov av 29.mai 1981 nr.38 om jakt og fangst av vilt.

⁶ Lov av 15.juni 2007 nr.40 om reindrift.

1.4 Avhandlingens oppsett og struktur

Formålet med oppgaven er å presentere gjeldende rett, med spesielt fokus på utviklingen innen straffutmåling i rettspraksis.

Kapittel 2 vil gi en fremstilling av dyrevelferd som rettsområde og dyrs status i rettssystemet etter gjeldende rett. Hensikten er å gi leser en forståelse av rettsområdets utvikling og hvilke regler som lovfester dyrs rettslige vern i dagens lovgivning. Videre vil kapittel 3 ta for seg strafferettslig forfølgelse ved brudd på dyrevelferdsloven. Det vil også gis en fremstilling i de særlige lovreglene som domstolene dømmer etter i rettspraksis. Kapittel 4 tar for seg en gjennomgang av nylig avsagte avgjørelser for å se på straffutmåling i nyere tid. Kapittel 5 inneholder avsluttende refleksjoner for hvorvidt domstolenes straffutmåling ut fra rettspraksis i kap.4 reflekterer dyrs rettslige vern.

2 Dyrevelferd

2.1 Historisk innblikk

Evnen til å føle smerte og lidelse var ikke moralsk relevant før gjennomslaget med utilitarismen på 1700-tallet. Utilitarismen var en filosofisk retning som mente at den moralske rette handlingen er den som samlet sett fører til mest tilfredsstillende og minst lidelse for flest mulig. Utilitarist Jeremy Bentham argumenterte for at siden dyr også kan lide, må menneskers moralske forpliktelser også omfatte dyr.

Etter industrialismen på 1800-tallet ble verdien av husdyrproduksjonen redusert. Fra å være et småbruk med tilknytning til dyrene, ble det masseproduksjon fra større og færre gårder. Hos familier i husstander fikk det imidlertid en motsatt utvikling. Den generelle velstandsutviklingen førte til at flere skaffet kjæledyr som ble en integrert del av familien. Likevel har de siste 20 årene vist til at dyrehold hos ressursvake og rusmisbrukere medførte et dyrevernsproblem. Personer som ikke klarer å ta vare på seg selv, klarer sjeldent å ta vare på dyrene sine.

Norge var et av de første landene i verden som fikk en egen dyrevernlov i 1935. Fokuset var primært å beskytte mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse.⁷ Siden da har samfunnsutviklingen ført til flere endringer på de fleste områder, spesielt i lys av holdninger til dyr. Kunnskapen om dyr og deres behov har økt betraktelig og har fått konsekvenser for regelverket. Lovens formål i § 1 harmoniserte med utviklingen praktiske, økonomiske og kulturelle hensyn.

I 1974 erstattet dyrevernloven daværende lov hvor straffebestemmelsen var regulert i § 31. Opprinnelig hadde bestemmelsen en strafferamme på bot eller fengsel inntil 6 måneder, som var videreført fra loven av 1935.⁸

I lovendring 19.januar 2001 ble strafferammen utvidet til 1 år for overtredelser og 3 år for grove tilfeller. Departementet begrunnet lovendringen med at dagjeldende strafferamme ikke var i samsvar med den alminnelige rettsoppfatningen. Videre syntes det som at domstolene var forsiktige med å legge seg på lovens maksimalstraff, selv for de grove overtredelsene. Departementet ønsket derfor å øke den generelle strafferammen for å gi mulighet for å differensiere straffen ut fra alvorlighetsgrad.⁹

Dagens lov er dyrevelferdsloven av 2009. Ved ny lov la forarbeidene vekt på kunnskapen og bevisstheten omkring dyrevelferd som har økt. Et vesentlig premiss for den nye loven var anerkjennelsen av at dyr har egenverdi i tillegg til å ha nytteverdi for mennesket.

Av hensyn for å effektivt forebygge brudd på dyrevelferdslovgivningen, ble Mattilsynet ilagt tilsynsmyndighet.¹⁰ I lys av Mattilsynet som tilsynsmyndighet for forebygging og etterlevelse, førte det til større fokus strengere straff på grove brudd på dyrevelferdsregelverket. Formålet med strengere straff var å vise at samfunnet ser alvorlig på slike lovbrudd og dermed bidra til en holdningsskapende effekt.

⁷ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.14.

⁸ Ot.prp.nr.27 (1973-1974).

⁹ Ot.prp.nr.68 (1999-2000) s.3-4.

¹⁰ Innst.O.nr.56 (2008-2009) s.6.

Dyrevelferdslovens bestemmelse av 2009 i § 37 er i all hovedsak en videreføring av dyrevernsloven fra 1974. Likevel har den et strengere skyldkrav i dagens lov. Heving fra simpel uaktsomhet til grov uaktsomhet var i samsvar med nye retningslinjer innenfor strafferetten. Spesielt ble det lagt vekt på lovovertrédelsens straffverdighet ved at strafferammene bør oppfattes som realistiske for omgivelsene og skape en preventiv virkning.¹¹

2.2 Dyrs rettslige vern

Hold av dyr innebærer frihetsberøvelse overfor dyret som setter begrensninger i normal atferd dyret ellers ville hatt i naturen. Det krever at dyreeier må foreta stell og omsorg av nødvendighet overfor det aktuelle dyrets behov.

Dyrevelferd er et relativt nytt rettsområde som omhandler konflikten mellom menneskets behov opp mot dyrs verdi og rettigheter. Rettsområdet kan karakteriseres som å havne mellom spesiell forvaltningsrett og spesiell strafferett.¹²

Dyrevelferdsrett fastslår regler av betydning for dyrs velferd om alt fra krav til tilsyn, stell og avlivning. Dyrevelferdslovens oppgave er å ivareta hensynet til god dyrevelferd og normer for menneskers forpliktelser i møte med dyr. Loven hindrer imidlertid ikke bruk av dyr, men stiller krav til omsorg og kunnskap ved behandling av dem.

God dyrevelferd er først og fremst viktig av hensyn til dyrene selv, men også et kollektivt samfunns gode som vi er pliktig til å oppfylle. Sammenhengen mellom rett, moral, juss og etikk er nær – spesielt på dyrevelferdsrettens område. De etiske normer og moralske grunnsynene har blitt utviklet gjennom tidene, og har i den anledning vært en avgjørende for endringen av synet av dyrets verdi.¹³

¹¹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.88.

¹² Bahus (2019) s.13.

¹³ Bahus (2019) s.39.

Vurderingen om god dyrevelferd knyttes opp til hvert enkelt individ og dets behov. Blant annet er det av relevans med vannkvalitet, sykdomsfrekvens, slaktevekt, atferd og sosiale tilknytninger. For å oppnå god dyrevelferd må altså dyrene trives og ha god fysisk og mental helse tilpasset dyrenes naturlige behov.¹⁴

2.2.1 Dyrs juridiske rettigheter

Juridiske rettigheter er rettigheter som man får i henhold til gjeldende lovverk. Rettighetene er et resultat ut fra samfunnsoppfatning og gjeldende moral, som inkorporeres i lovverk.

Det alminnelige kravet for å inneha rettigheter etter norsk rett, er at man er et rettssubjekt.¹⁵ Per i dag regnes ikke dyr som selvstendig rettssubjekt etter lov. Rettslig sett er dyr å regne som en «ting», også kalt løsøre.¹⁶ Det resulterer i at dyr i utgangspunktet ikke har selvstendig rettigheter eller plikter, og kan ikke hevde egen rett. Dette gir dyreeier i utgangspunktet fri råderett.

Ved dyrevelferdsloven i 2009 ønsket flere av høringsinstansene at loven skulle gi dyr status som rettssubjekter.¹⁷ Departementet svarte at lovendringen ikke medfører at dyr får rettigheter utover det som følger av de regler loven oppstiller for menneskers handlinger med sikte på å beskytte dyr.¹⁸ Det er likevel av allmenn oppfatning at dyr i motsetning til juridiske rettigheter, har moralske rettigheter. Dette innebærer at mennesker i tråd med etikk og moral ser på dyr som verdifulle vesener, og krever at de behandles som sådan.

¹⁴ Bahus (2019) s.44.

¹⁵ Jon Gisle (red) mfl., Jusleksikon, 3.utgave, Oslo 2007 s.275.

¹⁶ St.meld.nr.12 (2002-2003) s.136.

¹⁷ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.102

¹⁸ Ibid s.24.

2.2.2 Dyrs vern i dyrevelferdsloven

Dyrevelferdsloven av 19.juni 2009 nr. 97 er den sentrale loven på dyrevelferdens område. Departementet ønsket å presisere dyrs status og rettigheter. Bakgrunnen for lovendringen var en betydelig utvikling i kunnskap om dyrs evner og behov, kombinert med høye etiske mål for hvordan vi ønsker at dyr skal behandles i samfunnet.¹⁹

Lovens formål

Dyrevelferdsloven § 1 lyder i sin helhet:

«Formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.»

Sammenlignet med lovgivningen i 1974 har formålsbestemmelsen fremmet «god dyrevelferd» og «respekten» for dyr. Intensjonen var å gi en holdningsskapende effekt.²⁰

Formålsbestemmelsen skal gjennom anvendelse av dyrevelferdsloven bidra til å erkjenne at dyr er sansende vesener og har en egenverdi uavhengig av den nytteverdi det måtte ha for mennesker.²¹ Lovens intensjon er imidlertid ikke å hindre enhver påkjenning for dyr, men å sette grenser for hva de skal utsettes for.

«God dyrevelferd»

De fleste har en formening om hva god dyrevelferd er, men det kan likevel være utfordrende å gi en konkret definisjon. Verken stortingsmeldingen, høringsnotatet eller odelstingsproposisjonen gir noen legaldefinisjon av begrepet, men henviser derimot til hvordan det skal forstås.

Hva som anses som god dyrevelferd, beror på en objektiv vurdering som tar utgangspunkt i den subjektive, fysiske og mentale tilstanden hos dyret.²² Dette innebærer dyrets følelser som frykt, smerte, frustrasjon og andre følelser som er bestemmende for velferden.²³

¹⁹ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s.8.

²⁰ Ibid s.93.

²¹ Ibid s. 94.

²² Ibid s.108.

²³ Ibid s. 93.

I loven av 1974 var ordlyden «dyrevern», som vurderte hvor grensen gikk for hva som tillates overfor dyr. Ordlyden «dyrevern» hadde dermed en negativ avgrensning for hva en ikke tillater overfor dyr. Sammenlignet med det nye begrepet fokuseres det i større grad på å dyrs krav om tilstrekkelig god velferd. Ettersom menneskets behandling overfor dyr har direkte påvirkning for deres velgående, stilles det nå krav til menneskenes opptreden og kunnskap av hvorvidt det foreligger god dyrevelferd. «God dyrevelferd» oppfattes derfor som et positivt mål om at dyr skal ha det godt og trives, og hva mennesker må strekke seg etter for å sikre det.

«Respekt for dyr»

Dyrevelferdsloven har videre som formål å «fremme respekt for dyr», jf. § 1.

En naturlig språklig forståelse av ordlyden er at mennesker skal anerkjenne dyrets verdi eller og opptre aktsomt overfor dyr. Respekt kan både komme gjennom økt kunnskap eller som en konsekvens av at dyr er forskjellig fra oss, og krever særskilt behandling. Ved å benytte ordlyden «respekt» gir loven føringer om at holdninger ovenfor dyr og ikke bare handlinger, er sentral.²⁴

Målet om respekt fremmes gjennom de materielle krav som loven ellers setter.

Bestemmelsene skal altså tolkes i lys av formålet om respekt og fremme god dyrevelferd.

Eksempel på at respekt gjør seg gjeldende på selvstendig grunnlag, er det absolutte forbudet mot seksuell bruk av dyr i § 14.²⁵

Formålets betydning for straffutmåling

Gjennom formålsbestemmelsen i dyrevelferdsloven § 1 fastslås flere grunnleggende prinsipper som knyttes til utmålingen av strafferammer. Det stilles krav til hvordan dyr skal ivaretas og hvilke krav de har ut fra sine behov. Disse kravene anvendes ved vurdering av straffutmåling ettersom straffutmålingen skal «reflektere dyrevelferdslovens formål», jf. HR-2019-1645-A avsnitt 29.

²⁴ Dyrevelferdsloven, kommentarutgave (2020) § 3

²⁵ Se nærmere i pkt. 3.4.1.

2.2.3 Dyrs egenverdi

Dyrevelferdsloven § 3 er en videreføring og styrking av dyrs rettigheter. Bestemmelsen må ses i sammenheng med lovens formål i § 1.

Dyrevelferdsloven § 3 første setning lyder i sin helhet:

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker.»

Ut fra en alminnelig forståelse betyr ordlyden «egenverdi» å være verdifull i kraft ved å eksistere. Egenverdi kan altså betegnes som en «iboende verdi». Det stilles dermed ikke krav til ressurs eller andre kvalifikasjoner som eksempelvis produksjon av kjøtt, melk, ull, bruk i arbeid som politihund, gjeterhund eller førerhund. Forarbeidene støtter tolkningen, og slår videre fast at dyr skal behandles forsvarlig og med respekt uavhengig av økonomisk eller annen form for nytteverdi for mennesker.²⁶

Begrepet kom fra dyrevelferdsmeldingen i St. Meld.nr. 12 (2002-2003) og har vært mye omdiskutert²⁷. I høringsforslaget var det inntatt som en del av lovteksten for å tydeliggjøre dyrs status og rettigheter, men ble imidlertid fjernet i departementets forslag. Ved Stortingets behandling, jf. Innst.O.nr.56 (2008-2009) pkt.2.1 ble bestemmelsen på nytt inntatt i lovens ordlyd på bakgrunn av at det var et premiss for lovforslaget. Det er imidlertid viktig å nevne at begrepet egenverdi ikke gir en *ubegrenset* rett for dyret til å leve, men som heller knytter seg til dyrets velferd imens det lever.²⁸

Det at dyr har egenverdi vil i norsk rett ikke innebære at dyr har rettsevne eller konkrete rettigheter eller plikter. De kan derfor ikke være part i prosesslovgivning eller forvaltningen. Dyr blir derfor beskyttet av offentlige organer som politi og Mattilsynet. I en viss utstrekning anerkjenner norsk rett at foreninger og andre enkeltpersoner kan fremsette krav på vegne av dyr. Eksempler i norsk rett er Dyrebeskyttelsen og NOAH, som blant annet var ledende for at Lukas-dommen ble ført for domstolene.²⁹

²⁶ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s. 23.

²⁷ St. Meld.nr. 12 (2002-2003) s. 150

²⁸ Dyrevelferdsloven, kommentarutgave (2020) § 3

²⁹ Dommen gjøres nærmere rede for i kap.4.2.1

Dyrevelferdsloven § 3 annet punktum lyder slik:

«Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger».

En naturlig språklig forståelse legger opp en indirekte rett for god behandling av dyr og en positiv plikt overfor mennesker å beskytte dyrene for potensielle farer. Bestemmelsen omtales som aktsomhetsnormen, og viderefører prinsipper fra dyrevernloven § 2 av 1974.³⁰

Hva som ligger i god behandling, må vurderes konkret. Dette innebærer at det skal tas hensyn til hvert dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og dyrs evne til å ha positive og negative opplevelser. Her vil også samfunnsutvikling ha en sentral betydning for tolkningen ved lovens anvendelse. På denne måten vil oppfatningen av god dyrevelferd kunne endre seg over tid og tolkes dynamisk med samfunnsutviklingen. Videre skal bestemmelsen være førende for tolkning i tilfeller hvor lovens øvrige forhold ikke er tilstrekkelig dekkende i et konkret forhold.³¹

Etter ordlyden stiller bestemmelsen krav til at dyr skal «beskyttes mot fare for ...».

Bestemmelsen gir uttrykk for et føre-var prinsipp hvor inngrep for å ivareta dyrevelferd i noen tilfeller stiller sterkere enn menneskers privatliv for eiendomsrett. Formålet er å hindre fare for eventuelle påkjenninger og belastninger som er unødvendig eller uakseptable, og som kan unngås.³²

Det er likevel viktig å nevne at beskyttelsen mot fare ikke innebærer at dyrene er beskyttet mot enhver påkjenning. Det kreves en viss terskel for inngrep, jf. ordlyden «unødig». Dyr må derfor tåle en viss påkjenning eller belastning.

Ved vurderingen om en påkjenning eller belastning er «unødig», har forarbeidene slått fast at det skal legges vekt på belastningens omfang og karakter, om det er forårsaket av mennesker, formålet med belastningen og om handlingen vil være allmenn akseptert.³³

³⁰ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.109

³¹ Ibid s.94

³² Ibid s.23

³³ Ot.prp. nr. 15 s.94

Ordlyden «påkjenninger» og «belastninger» tolkes som at det ikke er krav om kun fysiske skader, men stiller også krav til mentale behov for det enkelte dyret. Forarbeider slår fast at ordlyden sikter til ansvaret for at dyret aktivt skal beskyttes mot sykdommer, skader og påregnelige farer.³⁴ Begrepene påkjenning og belastning er ment å omfatte både den tidligere ordlyden «lidelse» fra loven i 1974, men i dagens lovgivning må også mindre alvorlige forhold være omfattet av bestemmelsen. Hva som anses som *påkjenning* eller *belastning*, er i utgangspunktet en faglig og skjønnsmessig. Generelt vil vurderingen knytte seg til om belastningen eller påkjenningen er «unødig». Vurderingsmomenter er blant annet belastningens omfang, om det er påført av mennesker, formålet med belastningen og om handlingen ellers fra en objektiv vurdering vil være allment akseptert.³⁵

Et eksempel fra rettspraksis på unødig belastning er HR-2017-1250-A (Leo-dommen) hvor det ble brukt strømhalsbånd på en hund over lengre tid. Høyesterett la til grunn at strømgassen på hunden utgjorde unødig påkjenning i henhold til § 3.³⁶

Et annet eksempel på «unødig» kan være ved valg av avlivningsmetode. Dyrevelferdsloven § 12 stiller krav til avlivningsmetoden og forsvarlighet i forbindelse med både håndtering, bedøvelse og selve avlivningsmetoden. Slike situasjoner vil kunne gjenspeile kravet om å hindre unødig påkjenning og belastning, for eksempel ved manglende bedøvelse eller unødig stress for dyret i forbindelse med avlivning. Et eksempel på hvor dette ikke ble overholdt er i HR-2016-295-A hvor det ble utført både unødig påkjenning og belastning ved drukning av hund. Et annet eksempel er i HR-2019-1645-A hvor avlivningsmetoden var å knekke nakken på to katter. Dommene vil gjøres nærmere rede for i kapittel 4.³⁷

³⁴ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.94

³⁵ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.94

³⁶ HR-2017-1250-A avsnitt 44.

³⁷ Kap. 4.2 og 4.3.

I Rt.1964 s.814 ble en ku stående uten tilsyn og mat i en fjøs på ei kai i 27 timer.

Høyesterett uttalte i saken:

«Uansett om herredsretten mener at dette ikke er mishandling eller behandling dyret har hatt ondt av eller lidt under, må det være klart at det ikke tilfredsstillende dyrevernavlovens krav om forsvarlig tilsyn med og stell av et husdyr. Herredsretten har altså tolket loven feil når den har funnet det avgjørende at dyret neppe har hatt ondt av å stå på kaien uten pleie i noe over et døgn.» Dommen er et godt eksempel som viser til at § 3 vil være sentral i vurderingen på om hva som er god og forsvarlig behandling av dyr.»

2.2.3.1 Bestemmelsens betydning for straffutmåling

Dyrevelferdsloven § 3 benyttes som et skjerpene moment ved utmåling av straff ved overtredelser. Den stiller krav til dyrs krav på god behandling og beskyttelse mot farer og unødige påkjenninger og belastninger. Ettersom ordlyden er generell, legges det opp til at bestemmelsen vil bidra til å vurdere hvorvidt dyr er tilstrekkelig ivaretatt.

3 Strafferettslig forfølgelse

3.1 Straff som rettsområde

Straff er en reaksjon som ilegges når noen handler i strid med en rettsregel i samsvar med samfunnsinteresser.³⁸ Hovedsakelig vil straff rette seg mot aktive handlinger, for eksempel å slå, skade, sparke osv. Det vil unntaksvis også være straffbart å vise passivitet – ved å *unnlate* å handle. Hva som er straffbart, beror på en tolkning av det enkelte straffebud.

Strafferetten begrunnes hovedsakelig i to hensyn; individualpreventive hensyn og allmennpreventive hensyn. Individualprevensjon brukes for å hindre den enkelte lovbrøyer, mens allmennprevensjon forhindrer lovbrudd blant befolkningen generelt.

³⁸ Frøberg (2020) s.19

For å kunne ilegges straff er det fire kumulative straffbarhetsvilkår som må være oppfylt. Først må gjerningspersonen ha begått en handling som rammes av en straffesanksjonert rettsregel. For det andre kan det ikke foreligge straffrihetsgrunn som nødverge eller nødrett. For det tredje må gjerningspersonen ha utvist tilstrekkelig grad av skyld. For det fjerde må gjerningspersonen være tilregnelig for å kunne straffes.

3.2 Straff i dyrevelferdsrett

Straff i denne sammenhengen omfatter dyrs vern og beskyttelse. Overtredelser av dyrevelferdsloven somfører til straffesaker, er normalt av alvorlig karakter. Dette har tidligere hatt sammenheng med politiets prioriteringer. Tidligere signaler var at dyrevern saker ofte ble nedprioritert av politi og påtalemyndighet. Et slikt syn resulterte i henleggelse på sviktende grunnlag. Det har imidlertid vært en utvikling innenfor politiets prioriteringer. I 2015 ble det opprettet et pilotprosjekt i daværende Sør-Trøndelag politidistrikt med en såkalt dyrekrimenhet, også kalt dyrepoliti. Formålet med dyrepoliti er å ha tilstrekkelig med ressurser for å prioritere bekjempelse av dyrekriminalitet. Det er likevel Mattilsynet som mottar bekymringsmeldinger på dyrevelferdsområdet, følger opp tips og eventuelt anmelder til politiet, som står for etterforskningen.

Politiet er ansvarlig for å sette i gang og gjennomføre etterforskning av overtredelser av dyrevelferdsloven der det er «rimelig grunn» til å undersøke om det foreligger et straffbart forhold, jf. Lov av 22.mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (forkortet strpl.). § 224 og 225. Det er påtalemyndigheten som er ansvarlig for å lede etterforskningen og føre sak for retten. I 2021 ble det etablert funksjoner for nedkjempelse av brudd på dyrevelferdsloven i samtlige politidistrikt.

Som nevnt tidligere³⁹ sier dyrevelferdsloven § 1 at «formålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr.» Straff vil dermed ha som formål å reagere ved overtredelser av regelverket, for å fremme dyrets vern etter § 1 og § 3. Formålet vil også ha betydning for straffutmåling ved overtredelser av lovens bestemmelser, jf. HR-2016-295-A avsnitt 17.

³⁹ Kap.2.2.2.

3.3 Det rettslige grunnlaget for straff

Det primære rettsgrunnlaget for straffeforfølgelse ved brudd på dyrevelferdsloven, er dyrevelferdsloven § 37. Bestemmelsen er i all hovedsak en videreføring av tidligere lovgivning, foruten et strengere skyldkrav.

Straffebestemmelsen er delt opp i to alvorlighetsgrader. Begrunnelsen for et slikt skille er blant annet at for enkelte overtredelser av mindre alvorlig karakter, bør politiet kunne påtale overtredelsen ved forelegg. Ved vurdering av om det foreligger grovere overtredelser, har forarbeidene vektlagt momenter om de konsekvenser lovbruddet har fått, omfang av fysisk og mental skade og smerte, gjentakelse og om lovbruddet er gjort med hensikt.⁴⁰

3.3.1 Dyrevelferdsloven § 37 første ledd:

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd lyder i sin helhet:

«Forsettlig eller grovt uaktsom overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven, straffes med bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler, såfremt forholdet ikke rammes av strengere straffebestemmelse.»

Skyldkravet er etter første ledd enten forsett eller grov uaktsomhet. Bestemmelsen stiller alternative vilkår til skyldkravet, som innebærer at det kan foreligge enten eller.

Hvilket skyldkrav som foreligger, kan være avgjørende ved fastsettelse av straffutmålingen. Nærmere redegjørelse for strafferammen vil imidlertid gjøres rede for i kap.4.1.

Forsett

Straffeloven § 22 fastslår at «forsett» foreligger når noen begår en handling som dekker gjerningsbeskrivelsen i et straffebud. En alminnelig forståelse tilsier at handlingen eller unnlåtelsen gjøres med viten og vilje, til tross for sannsynligheten for at handlingen kan inntre.

⁴⁰ Ot.prp.nr.15 s.137.

Et eksempel på forsettlig handling i praksis er HR-2022-737-A hvor tiltalte hadde seksuell omgang med 3 ulike hunder over en periode på flere år. Høyesterett stadfestet i avsnitt 33 at overgrepene har skjedd ved minst 20 anledninger over en periode på 7 år. Høyesterett anførte ved vurderingen av skyld at «*Han var klar over at handlingene var ulovlige og har utvist et fast hensiktsforsett. Handlingene ble utvist for egen nytelses skyld og hadde dermed ikke noe aktverdig formål.*»⁴¹

Et annet eksempel i rettspraksis er Jøa-dommen⁴² hvor en bonde unngikk å gå inn i fjøset på 2 måneder. Selv om hensikten var at dyrene skulle dø, må det legges til grunn at gjerningsmannen betraktet det som sannsynlig at det resultatet vil inntre ved unnlatt handling.⁴³

Grov uaktsomhet

«Grov uaktsomhet» defineres i strl. § 23 andre ledd at handlingen er «svært klanderverdig» og «grunnlag for sterk bebreidelse». Til tross for lovens ordlyd «og», er vurderingene så like at de neppe forstås som separate vilkår som begge må være oppfylt.⁴⁴

Ettersom bestemmelsen kun tar for seg graden *grov* uaktsomhet, er terskelen er høyere enn ved alminnelig uaktsomhet. Overtredelse ved alminnelig uaktsomhet kan kun sanksjoneres, og man vil dermed være i forvaltningssporet – ikke straffesporet.

Et eksempel på slikt tilfelle er LF-2022-30780 hvor en kvinne hadde bundet hunden sin fast til tilhengerfeste bak på bilen. To timer senere kjørte hun av gårde med hunden slepende etter bilen. Hunden døde av skadene. Kvinnen ble frifunnet på bakgrunn at hun ikke handlet grovt uaktsomt etter lovens skyldkrav.

⁴¹ Nærmere redegjørelse for dommen i kap.4.5.

⁴² Nærmere redegjørelse for Jøa-dommen i kap.4.3.

⁴³ Andenæs (2010) s.234.

⁴⁴ Lovkommentar til strl. § 23 annet ledd – Grønning, Husabø og Jacobsen (2019) s.284

3.3.2 Grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd

Dyrevelferdsloven § 37 annet ledd lyder slik:

«Grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år. Ved vurdering av om overtredelsen er grov, skal det særlig legges vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og graden av utvist skyld.»

Bestemmelsen fastslår en strafferamme på inntil 3 år ved grove overtredelser. «Grov overtredelse» forstås i sin ordlyd som at det er særlig alvorlige overtredelser som foreligger.

Det skal særlig legges vekt på «overtredelsens omfang og virkninger, og grad av utvist skyld» ved vurdering av om overtredelsen er grov, jf. § 37 annet ledd annet punktum. Andre momenter som er relevante er grad av avhengighet mellom dyr og gjerningsperson, motivasjonen bak handlingen og om handlingen har medført økonomisk vinning.⁴⁵

Høyesterett la til grunn at konsekvensene for dyret, og særlig omfanget av den smerten dyret ble påført, er av relevans for vurderingen av om overtredelsen er grov. Det er ikke nødvendig at dyret faktisk følte smerte eller frykt.

Det avgjørende er om handlingen rent objektivt var egnet til å kunne påføre det, jf. HR-2019-1645-A avsnitt 15. Et eksempel på grov overtredelse er Lukas-dommen som vil bli drøftet i kap.4.3.1.1.

⁴⁵ Bahus (2019) s.203.

3.4 Brudd på dyrevelferdsloven

Dyrevelferdsloven § 37 hjemler adgang til straff ved brudd på dyrevelferdslovens øvrige bestemmelser. Nedenfor vil det derfor gjøres rede for sentrale bestemmelser som særlig er overtredelser på gjennom rettspraksis.

3.4.1 Forsvarlig avlivning av dyr

Ved dyrehold er det et sentralt premiss å påpeke at dyr ikke har rett til liv på alle vilkår. De har kun rett til god velferd så lenge de lever.⁴⁶ Avlivning er dermed tillat og det kreves ingen særskilt grunn for motiv.⁴⁷ Det stilles imidlertid krav til utførelsen og håndteringen av dyret i forbindelse med avlivningen.

Det følger av dyrevelferdsloven § 12 første ledd at «avlivning og håndtering i forbindelse med avlivning av dyr skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Med begrepet «avlivning» sikter bestemmelsen til avlivningsmetoden, mens «håndteringen» stiller krav til hele gjennomføringen av handlingen. For å sikre skånsom håndtering må det tas hensyn til dyrets egenskaper, herunder hva som kan bidra til trygghetsfølelse og motvirke frykt.⁴⁸

Hva som anses som «forsvarlig» vil bero på dyrets opplevelse av situasjonen.⁴⁹ Videre vil det avhenge av dyrearten og avlivningsmetoden som benyttes. Bestemmelsen har til hensikt å sikre at avlivningen skal skje med minst mulig stress og smerte for dyret.

En nyere dom hvor Høyesterett kom frem til at det forelå brudd på forsvarlig avlivning og som var viktig for utvikling av straffutmåling, er Lukas-dommen (HR-2016-295-A). Dommen vil drøftes nærmere i kap.4.1⁵⁰

⁴⁶ Ot.prp.nr.15 s.45.

⁴⁷ Ibid s.45.

⁴⁸ Ibid s.116.

⁴⁹ Ibid s.116

⁵⁰ Kap.4.2.

3.4.2 Særskilte forbud

Dyrevelferdsloven § 14 angir handlinger overfor dyr som er forbudt. Overtredelse av forbudet i § 14 er straffbart etter dyrevelferdsloven § 37 første ledd første punktum, jf. ordlyden «overtredelser gitt i medhold av denne lov».

Skyldkravet er uaktsomhet, som innebærer handlinger hvor man enten bevisst eller uaktsomt påfører dyr påkjenninger som ikke er nødvendig av hensyn til dyret selv eller andre legitime formål.⁵¹

«Utøve vold mot dyr»

Første alternativ er å utøve vold mot dyr, jf. § 14 a). Begrepet «vold» bør ses i samsvar med voldsbegrepet i straffeloven.⁵² Ordlyden omfatter vold og voldshandlinger som etter allmenn samfunnsmoral oppfattes som klanderverdig.

Vold kan være av både fysisk og mental karakter. Eksempel på fysisk vold er slag, spark, brenning, frysing, bruk av redskap, drive dyr for hardt etc. På den mentale volden regnes uro, frykt, angst og stress som eksempler.⁵³

Den nedre grensen for hva som regnes som vold, er ikke tilstrekkelig klart i rettspraksis. Det er likevel en rekke momenter som har betydning for vurderingen. Her vil grad av voldsomhet, formålet med handlingen og konsekvenser være relevant.⁵⁴

Forbudet gjelder for alle og enhver som utøver disse handlingene overfor et dyr. Det er således ikke knyttet opp mot et spesifikt subjekt. I tillegg vil medvirkning til handlingen, eksempelvis ved å holde dyret under overgrep, kunne straffes etter § 37 første ledd annet punktum.

⁵¹ Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.103.

⁵² Ot.prp.nr.15 (2008-2009) s.50.

⁵³ Ibid s. 119

⁵⁴ Bahus (2019) s.53.

«Hensette dyr i hjelpeløs tilstand»

Dyrevelferdsloven § 14 b) forbyr å «hensette dyr i hjelpeløs tilstand». Ordlyden forstås som at dyr overlates i en situasjon hvor man er ute av stand til å klare seg selv. Forarbeidene viser til eksempler hvor hunder er låst inne i bil hvor luftkvaliteten eller temperatur medfører påkjenninger og lidelse.⁵⁵

Et nylig eksempel på en slik dom er TTEL-2022-145502 hvor en kanin ble overlatt til seg selv utendørs uten mat, vann, ly og sikring angrep fra rovdyr. Avgjørelsen vil bli gjort rede for i kapittel 4.⁵⁶

«Seksuell omgang eller handling med dyr»

Etter § 14 bokstav c) er det forbudt å ha «seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr». Bestemmelsens ordlyd forstås som at forbudet gjelder både ved å delta i en seksuell omgang med et dyr, og i tilfeller hvor en seksuell handling foretas mot dyret. Hensikten med forbudet er å forhindre menneskelig bruk av dyr for å oppnå egen seksuell tilfredsstillelse i en eller annen form.⁵⁷

Det er ikke et vilkår at dyr faktisk påføres psykisk eller fysisk belastning.⁵⁸ Hvorvidt dyret viser positiv eller nøytral opplevelse knyttet til den seksuelle handlingen, er heller ikke relevant. Det relevante er at et slikt forbud er i samsvar med allmenn oppfatning om hvordan dyr bør behandles. En slik handling vil anses som å stride mot god dyrevelferd og respekt for dyr etter formålet i dyrevelferdsloven § 1. Et eksempel i praksis på seksuell omgang med dyr, hvor vurdering av dyrets respons på handlingen var relevant, er HR-2022-737-A.⁵⁹

⁵⁵ Ot.prp.nr.15 s.103.

⁵⁶ Kap.4.7.

⁵⁷ Ot.prp.nr.15 s.103.

⁵⁸ Ot.prp.nr. 15 s. 50 og s.103.

⁵⁹ Se redegjørelse for dommen i kap.4.2.1.4.

4 Straffutmåling

4.1 Innledning

Straffutmåling er fastsettelse av den konkrete straffen en dømmes for ved lovbrudd.

Reaksjonens strenghet beror hovedsakelig på to forhold – hvilken straffeart loven foreskriver, og hvilken strafferamme som angis for vedkommende reaksjon. Innenfor de rammer som følger av lovgivningen, er det domstolene som illegger en bestemt reaksjon for det konkrete tilfellet ut fra en samlet vurdering. Domstolene har normalt sett et spillerom når det gjelder straffutmåling. Likevel er det en viktig forutsetning at strafferammen er i tråd med legalitetsprinsippet i Kongeriket Norges Grunnlov § 96.

I dag er strafferammen regulert i dyrevelferdsloven § 37 første og andre ledd. Ved lovendring den 19.januar 2001 ble strafferammene i dyrevelferdsloven utvidet. Departementet begrunnet lovendringen slik:

«Dagens lave maksimumsstraff harmonerer etter departementets mening ikke med den alminnelige rettsoppfatningen. Det synes som om domstolene er forsiktige med å legge seg på lovens maksimale straff, selv for de groveste brudd på loven. Departementet finner det derfor ønskelig å øke den generelle strafferammen ytterligere ved grove brudd på loven. Dette vil gi domstolene en større mulighet for å differensiere straffen ut fra alvorlighetsgrad.»⁶⁰

Når det gjelder straffutmåling på dyrevelferdens område, ga Høyesterett i 2016 uttrykk for at nivået på utmålingene ikke var i harmoni med dyrs krav til respekt og egenverdi. Uttalelsen har vært sentral med tanke på strengere straffer gitt siden.

I Lukas-dommen sa Høyesterett i avsnitt 29:

«Dommene gir et visst inntrykk av hvordan man i underrettspraksis ser på straffenivået ved brudd på dyrevelferdsloven. Når Høyesterett nå skal vurdere hva som er riktig straff, må retten imidlertid kunne stille seg relativt fritt til nivået i dommene, jf. den tilsvarende vurderingen i Rt.2011 s.10 avsnitt 23.»

⁶⁰ Ot.prp.nr.68 (1999-2000) s. 3-4.

Overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første ledd straffes med «bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge, så fremst ikke forholdet rammes av strengere straffebestemmelse.» Reaksjonen brukes vanligvis for mindre lovbrudd, men kan i en viss utstrekning anvendes ved mer alvorlige saker dersom hensyn til preventiv virkning tilsier det. Bøter vil i flere tilfeller være den mest hensiktsmessige straffen.⁶¹ Fengsel gis både ubetinget og betinget og regnes som en mer inngripende straffereaksjon. Det vil dermed anvendes på de mest alvorlige tilfellene.

Etter annet ledd straffes «grov overtredelse» med fengsel inntil 3 år. I motsetning til første ledd, fastslås momenter som skal vurderes ved avgjørelsen av om overtredelsen er grov. Etter annet ledd annet punktum ved vurderingen av om overtredelsen er grov «skal det leddes særlig vekt på overtredelsens omfang og virkninger, og grad av utvist skyld.»

Videre fremstilling i kapittel 4

For å vurdere om straffutmåling ivaretar dyrs rettslige vern må det foretas en vurdering av rettspraksis.

Videre vil avhandlingens kapittel 4 derfor gi en fremstilling av 7 dommer og hvordan domstolene fastsatte straffutmåling fra 2016 og til 2023. Egne vurderinger knyttet til straffutmålingen følger til hver dom.

⁶¹ Ot.prp.nr.15 s.118.

4.2 HR-2016-295-A (Lukas)

I 2016 fikk straffutmåling på dyrevelferdsrettens område et gjennombrudd ved fastsettelse av straff i nyere tider. Begrunnelsen var at straffereaksjonene som hittil var dømt ikke var ansett å være i samsvar med allmenn rettsoppfatning og samfunnsutvikling. Den sentrale dommen som slo ned dette var HR-2016-295-A, også kalt Lukas-dommen.

I HR-2016-295-A var spørsmålet om det forelå grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første og andre ledd, jf. § 12 om forsvarlig avlivning av hund.

Saken gjaldt en mann som hadde overtatt to år gamle Lukas en måned før hendelsen. Hunden var ustabil, pep og tisset inne som førte til at de bestemte seg for å avlive hunden. Domfelte vurderte andre avlivningsmetoder, herunder å bruke veterinær som kostet 2000 kr. Han hadde imidlertid hørt fra en bekjent at drukning var en human måte å avlive på og bestemte seg for å spare pengene ved å drukne hunden natt til 17.juli 2014. Lukas ble avlivet ved å binde båndet fast i et betongrør, for deretter å kaste betongrøret fra 6,5 meter og ned i en innsjø. Hunden ble derav dratt ned under betongrørets vekt og døde av drukning. Det er lagt til grunn av at Lukas døde av drukning etter 3-4 minutter.

Ved straffutmålingen innledet Høyesterett med å vise til lovendringen i 2001 som utvidet strafferammene til et år for ordinære overtredelser, og tre år for grove overtredelser.⁶²

Høyesterett trakk frem dommer fra før lovendringen i 2001 for å illustrere hva som tidligere var utgangspunktet for straffutmåling. En av dommene var Rt.1993 s.1380 som gjaldt en valp eieren hadde i kjelleren. Eieren foret valpen med rottegift i maten for å drepe valpen med formål om å få utbetalt forsikringspenger. Valpen ble funnet etter 3-4 dager sterkt forkommen og ble avlivet. Straffen ble i dette tilfellet 21 dager ubetinget fengsel.

Retten ser på tidligere rettspraksis og mener at det ikke lenger er veiledende. Lukas-dommen er derfor et prejudikat for straffutmåling i dag.⁶³

⁶² HR-2016-295-A avsnitt 15.

⁶³ Ibid avsnitt 24.

I avsnitt 30-33 vurderte Høyesterett de generelle vurderingsmomentene ved straffutmåling på dyrevelferdens område. Det fremgår av avsnitt 30:

«Det er ved fastsettelse av straff først og fremst er handlingens grovhet som er styrende. Det betyr at det må stå sentralt hvor mange dyr som rammes, hvor stor lidelse de er påført og grad av skyld.»

Høyesterett vektla at «*en streng straff understreker at dyr skal behandles med respekt, jf. dyrevelferdsloven § 1*». ⁶⁴ Det viser at Høyesterett innhenter formålet med lovendringen i 2009 hvor dyrs egenverdi skal presiseres, og at allmennpreventive hensyn tilsier at det skal reageres med en viss styrke, jf. avsnitt 32.

Ved vurderingen i Lukas la Høyesterett vekt på graden av lidelse som hunden hadde blitt påført og slo fast i avsnitt 36:

«Handlemåten var egnet til å skape både smerte og alvorlig frykt hos hunden. Hvorvidt hunden faktisk hadde en slik opplevelse, kan ikke være avgjørende».

Her slo Høyesterett fast at det ikke kreves at man beviser faktisk frykt og lidelse, men at handlingen åpner for adgang til at det kan foreligge.

Når det gjaldt overtredelsens varighet, mente Høyesterett at belastningen i denne saken «*var nokså kortvarig sammenlignet med en del av de andre tilfellene av brudd*». ⁶⁵

Når det gjaldt fastsettelsen, sa Høyesterett i avsnitt 39:

«Det er ikke angitt hvor strengt et tilfelle som dette skal straffes. Jeg finner imidlertid aktors påstand om en straff på 10 måneder etter fradrag for tilståelse, som vesentlig for streng. En slik straff vil ikke stå i et rimelig forhold til et realistisk straffenivå for de store dyretragedier.»

Høyesterett konkluderte med at det forelå grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd.

Strafferammen er inntil 3 år. Straffen ble satt til 120 dager. Med fradrag for tilståelse, ble straff på 90 dager i fengsel.

⁶⁴ Lukas-dommen avsnitt 31.

⁶⁵ Lukas-dommen avsnitt 37.

Merknader til straffutmåling i HR-2016-295-A (Lukas)

Dommen er et sentralt gjennombrudd for straffutmåling etter dyrevelferdsloven § 37. Straffutmålingen var ikke lengre i samsvar med allmenn rettsoppfatning. Det trengte derfor å skje et skifte fra tidligere dommer som ikke lengre kunne anses veiledende. Dette var viktig for utviklingen i lys av dyrs egenverdi og krav om respekt. At overtredelser i dyrevelferdsloven blir strengere, vil bidra til allmennpreventiv og individualpreventiv holdningsendring i samfunnet.

Likevel kan det diskuteres hvorvidt Høyesterett var nokså forsiktig med å øke strafferammen i Lukas-dommen. Høyesterett ønsket ikke å gå opp over straffutmåling på 10 måneder «av hensyn til fremtidige store dyretragedier». Det kan tyde på at det ikke er selve saken her som vurderes særskilt for sin overtredelse som sådan, men heller ut fra andre saker som heller bør få slikt straffenivå. Høyesteretts syn er her motstridende opp mot lovgivers intensjon med de økte strafferammene i 2001 og vernet i 2009.

4.3 HR-2016-2285-A (Jøa-dommen)

I HR-2016-2285-A var faktum i saken at domfelte drev kjøttproduksjon og hadde besetning på 92 kyr. Domfelte fikk en psykisk knekk på grunn av sykdom hos sin far, som hadde bistått med arbeidet på gården. Dette resulterte i at domfelte sluttet å gå i fjøset på 2 måneder. Alle dyrene døde som følge av mangel på mat og vann. Ved spørsmål fra ektefelle om bonden hadde vært i fjøset svarte han bekreftende, og nektet å la henne gå inn.

Ved vurderingen av straffutmåling, harmoniserte Høyesterett med Lukas-dommen og vurderingsmomentene om handlingens grovhet, hvor antall dyr, grad av skyld og lidelse er sentralt for avgjørelsen. I denne saken var det i tillegg fokus på personlige forhold ved vurderingen av straffutmåling.

Jøa-dommen hadde flere ulike momenter i forhold til Lukas-dommen. I motsetning til Lukas-dommen hvor det var én hund, var det i dette tilfelle snakk om 92 kyr. Lidelsene var i tillegg av vesentlig grad og varighet, hvor det her var snakk om opptil 2 måneder etter at sakkyndig viste til at obduksjon hvor noen av dyrene nylig hadde dødd.

Høyesterett så på skyldgraden ved vurderingen av straffutmåling. Bonden bodde like ved fjøsen, og hadde kunnskap om at dyrene ikke fikk tilstrekkelig tilsyn. Høyesterett sa at «det bidrar til handlingens grovhet at han hadde lang erfaring med storfe. I tillegg hadde han god tid til å tenke seg om, og han stoppet ved en anledning sin ektefelle fra å gå inn i fjøset.»⁶⁶ Til tross for dette, var det etter Høyesteretts syn ikke bevist at bonden selv ønsket å påføre dyrene lidelse. Det var etter Høyesteretts syn å skille fra tilfeller hvor en aktivt mishandler dyr.⁶⁷ Det er selve avlivningshandlingen som er av betydning for straffutmålingen og hvorvidt dyreeier ønsket å påføre dyret unødig stress og lidelse.⁶⁸ Høyesterett mente dermed at dette talte for en mildere grad av forsett.

I Lukas-dommen⁶⁹ ble det uttalt at aktors påstand om straff av fengsel i 10 måneder etter fradrag var for strengt, og at «en slik straff ikke ville stå i rimelig forhold til et realistisk straffenivå for de store dyretragedier». Høyesterett mente at det nettopp er en slik tragedie som foreligger i denne saken, og at straffen derav må bli betydelig strengere.⁷⁰

Et sentralt spørsmål i saken var om personlige forhold skulle vektlegges i straffutmålingen. Høyesterett avviste dette med henvisning til forarbeider som uttrykkelig sier at personlige forhold skal tillegges begrenset vekt. Det at bonden derfor hadde psykiske problemer, var derfor ikke et moment som tilsa mildere straff i denne saken.⁷¹

Høyesterett trakk frem allmennpreventive hensyn «som tilsier at det reageres strengt på denne type overtredelser. Straffenivået kan dessuten bidra til å høyne dyrs status og vil gjennom dette kunne ha en holdningsskapende effekt.»⁷²

Aktor la ned påstand om fengsel i 2 år og 4 måneder. Høyesterett mente imidlertid at det var for strengt i denne saken. Etter tilståelsesfradrag på to måneder endte straffen i Jøa-dommen på fengsel i 1 år og 8 måneder, jf. § 37 annet ledd.

⁶⁶ HR-2016-2285-A (Jøa-dommen) avsnitt 30.

⁶⁷ Jøa-dommen avsnitt 31, jf. Lukas-dommen avsnitt 38.

⁶⁸ HR-2016-295-A avsnitt 19 og HR-2016-2285-A avsnitt 25 og 33.

⁶⁹ HR-2016-295-A avsnitt 39.

⁷⁰ Jøa-dommen avsnitt 32.

⁷¹ Jøa-dommen avsnitt 33.

⁷² Jøa-dommen avsnitt 35

Merknader til HR-2016-2285-A

Dommen skjerpet straffenivået betydelig ved vurdering av grov overtredelse, og har siden hatt stor betydning som prejudikat for straffutmålingspraksis.⁷³ Jøa-dommen viser at det har skjedd en utvikling ved fastsettelse av straffutmåling. Likeså legger Høyesterett vekt på samfunnsutviklingen og hvordan rettsoppfatningen bidrar til strengere straffer enn før lovendringen i 2001 og 2009. Dette viser at Høyesterett legger til rette for allmennpreventive hensyn for å sikre dyrs egenverdi, jf. dyrevelferdsloven § 3. På bakgrunn av dette er dommen et positivt bidrag i riktig retning.

4.4 HR-2019-1645-A

Saken gjaldt en mann som avlivet to katter ved å knekke nakken på dem med hendene. Han hengte deretter kattene opp i et rep før han brant dem i ovnen.

Det var ikke tvilsomt at avlivningsmetoden var ulovlig, jf. § 12. Spørsmålet for Høyesterett i saken var likevel om den forsettlige handlingen var å anse som grov, jf. § 37 annet ledd.

Sentralt for Høyesterett var konsekvensene lovbruddet fikk for dyret og særlig omfanget av smerten dyret ble påført. Lagmannsretten la til grunn at kattene ble utsatt for «en smertefullhandling» i det korte øyeblikket nakken forstrekkes, og til slutt brekker. Om kattene mistet bevisstheten eller ble paralyisert rett etterpå, er imidlertid usikkert.

Høyesterett la vekt på samme utgangspunkt som Lagmannsretten og at smertene «kan» ha vart i maksimum et minutt etter nakkebruddet. Høyesterett konkluderte med at det ikke forelå «noen langvarig forgåelse med plaging av dyr». Det var avgjørende for at Høyesterett konkluderte med at overtredelsen ikke ble ansett som grov etter § 37 annet ledd.⁷⁴

Når det gjaldt utmåling av straff i saken mente Høyesterett at det var passende med et utgangspunkt på 60 dager. Det var da vektlagt at det dreier seg om to dyr. Etter fradrag på 15 dager for erkjennelse av forholdene, fastsatte Høyesterett straff med fengsel i 45 dager, jf. § 37 første ledd.

⁷³ Lovkommentar til § 37: <https://juridika.no/lov/2009-06-19-97/%C2%A737/kommentar>

⁷⁴ HR-2019-1645-A Avsnitt 21.

Merknader til HR-2019-1645-A

Straffutmålingen dømte straff til fengsel i 45 dager. Dette er omtrentlig 22,5 dag per katt. På den ene siden kan det argumenteres for at straffen er for lav ut fra motivet og gjennomføringen av avlivningen. Selv om Høyesterett legger vekt på fagkyndiges vurdering at maksimal smertevarighet er ett minutt etter nakkeknekk, er det fremdeles lenge for dyret å lide.

På den andre siden har Høyesterett i vurderingen fremhevet allmennpreventive hensyn ved å fastsette en strengere straff. Høyesterett la til grunn at «straffutmålingen skulle reflektere dyrevelferdslovens formål som etter § 1 var å fremme ... respekt for dyr». På bakgrunn av formålsbestemmelsen i § 1 om respekt for dyr, mener Høyesterett at «det skal reageres med en følbart straff.»⁷⁵ Videre er det tidligere fastslått at motivet bak avlivningen er av begrenset vekt ved straffutmålingen. Det kan likevel diskuteres hvorvidt det faktisk bør være tillagt vekt i tilfeller når det knyttes til unødvendige og hevngjerrige handlinger. I samsvar med formålsbestemmelsen og § 3 vil det være samsvarende ved fastsettelse av straff.

4.5 HR-2022-737-A

En ny dom behandlet av Høyesterett gjaldt straff for gjentatt seksuell omgang med hunder. Dommen har sentral verdi ettersom forbudet mot seksuell omgang med dyr er var ny i dyrevelferdsloven av 2009.⁷⁶ Kjennelsen gir derfor retningslinjer for om overtredelse etter bestemmelsen er å anse som grov, og straffutmåling ved seksuell omgang med dyr.

Tiltalebeslutningen var for overtredelse av dyrevelferdslov § 37 annet ledd, jf. § 14 første ledd bokstav c) for å forsettlig ha utøvd seksuell omgang med eller foretatt seksuelle handlinger med dyr. Spørsmålet i saken for Høyesterett var om overtredelsen av dyrevelferdsloven var grov og utmålingen av straff.

⁷⁵ HR-2019-1645-A Avsnitt 36.

⁷⁶ Ble lagt til ved lovendringen i 2009.

Domfelte hadde på en periode mellom 2012-2019 hatt seksuell omgang med tre forskjellige hunder. Han mente det hadde skjedd ca. 10-15 ganger. En av hundene tilhørte daværende kjæreste. Kjæresten var ikke klar over at handlingene fant sted. Den andre hunden passet han for en bekjent. Den siste hunden fikk han tilgang til etter å ha kontakt med en på internett. Sistnevnte var klar over handlingene som ble gjort med hunden.

Forholdet i saken er beskrevet slik fra tingrettens dom:

«Tiltalte forklarte at den seksuelle handlingen skjedde blant annet ved at tiltalte først masturberte hundenes kjønnsorgan, hvoretter hunden penetrerte tiltaltes analåpning, mens tiltalte stod naken på alle fire. Hunden sto rolig mens dens kjønnsorgan var inni tiltaltes analåpning. Tiltalte masturberte seg selv samtidig. Den seksuelle omgangen varte i ca. 15-20 minutter, og ble avbrutt når hundens kjønnsorgan ikke lenger var erigert. Ved andre anledninger behøvde ikke tiltalte gjøre noe med hunden utover at han stilte seg opp på alle fire, hvoretter hunden penetrerte han. Han slikket ellers hundenes kjønnsorgan, og lot dem slikke hans kjønnsorgan. Han har aldri holdt hundene fast på noe vis, og opplever at den seksuelle omgangen var frivillig fra hundene. Han tenkte det var greit så lenge hundene viste at de hadde lyst. Dette ved at de for eksempel hoppet opp på benet hans, og ridde på benet. Tiltalte har sagt at han hadde den seksuelle omgangen for nytelsens skyld, men visste det var galt, og har ikke lenger interesse for dette.»⁷⁷

Høyesterett innledet med å se på reguleringen av seksuell omgang med dyr etter § 14 bokstav c). I den sammenheng belyste han dyrevelferdsloven § 1 og § 3 som oppstiller krav til å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr samt egenverdien.⁷⁸ I samsvar med lovens § 3 fastslo det at det er et «grunnleggende premiss om at dyr har en egenverdi, og vernet rekker atskillelig lenger enn til å beskytte dem mot vanskjøtsel, mishandling og lidelse.»

Retten mente at hensynene bak forbudet mot seksuell omgang av hensyn til dyrenes naturlige atferd og instinkter er å hindre at de påføres skader eller annen lidelse. Det presiseres at det ikke er et vilkår at det kan påvises skade av fysisk eller psykisk art.⁷⁹

⁷⁷ HR-2022-737-A avsnitt 12, jf. TNERO-2020-183148 pkt. Tiltalepost I.

⁷⁸ HR-2022-737-A avsnitt 18-19.

⁷⁹ Ibid avsnitt 24, jf. Ot.prp.nr.15 (2008-2009) pkt. 2.2.12.4.

Ved vurderingen av om handlingen var grov, ble det lagt vekt på at overgrepene skjedde gjentatte ganger over en lang periode. Domfelte var klar over at handlingene var ulovlige og utviste derfor hensiktsforsett. Høyesterett konkluderte dermed på bakgrunn av skyldgraden at forholdet var å anse som i nedre sjiktet av grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd.

Utgangspunktet for strafferammen var dermed inntil 3 år.

I straffutmålingen la Høyesterett vekt på de samme momentene som under drøftelsen av om overtredelsen var grov. Et særlig moment Høyesterett mente stod sterkt var allmennpreventive hensyn som tilsa at «en streng straff understreker at dyr skal behandles med respekt».⁸⁰

Lagmannsretten la til grunn at forholdet kvalifiserte til fengsel i 90 dager. Til det sa Høyesterett:

«Etter en samlet vurdering er jeg kommet til at dette er noe høyt. Jeg mener utgangspunktet bør være fengsel i rundt 75 dager.»

Høyesterett dømte fengsel i 55 dager for overtredelsen. I tillegg til dommen ble domfelte ilagt aktivitetsforbud inntil videre, jf. dyrevelferdsloven § 33.

Merknader til HR-2022-737-A

I lys av Høyesteretts straffutmåling mener jeg det er rimelig å se hen til tingrettens og lagmannsrettens vurdering for å få perspektiv på hvordan de vurderte straffutmålingen.

Tingretten dømte opprinnelig tiltalte til 5 måneder fengsel. Tiltalte anket dommen til Lagmannsretten, som endret tingrettens domsslutning til 90 dager. Ved vurderingen la Lagmannsretten til grunn sakkyndiges rapport som sa at «handlingene ikke nødvendigvis medførte smerte eller ubehag, og at det kunne hende at dette var noe hunden satt pris på.»

Utsagnet fra sakkyndig resulterte i at Lagmannsretten anså overtredelsen å ligge helt i grenseland mellom simpel og grov overtredelse, jf. dyrevelferdslov § 37 første og annet ledd. De kom likevel til at forholdet var i nedre sjikt av grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd.

⁸⁰ Ibid avsnitt 35, jf. Lukas-dommen avsnitt 31.

Etter tidligere saker anså Lagmannsretten at forholdet i utgangspunktet ville kvalifisere til fengsel i 8 til 10 måneder. Likevel mente Lagmannsretten dette var for høyt på bakgrunn av at hundene “ikke kan anses å være påført fysisk eller psykisk smerte”.

Høyesterett hadde med denne dommen hadde et særskilt ansvar med å sette klare retningslinjer for straffutmåling i saker vedrørende seksuell omgang av dyr. Retningslinjene skulle ivareta både allmennpreventive og individualpreventive hensyn. Likevel setter Høyesterett, etter mitt syn, en skuffende lav straff på kun 55 dager.

Høyesterettsdommer starter i sin vurdering å uttrykke hvordan overtredelsen er å anse som et «markert brudd» ut fra etiske mål.⁸¹ I tillegg er det klart for Høyesterett at domfelte handlet med hensiktsforsett for egen nytelse, til tross for at han var klar over forbudet. Dette taler etter mitt syn for at handlingen bør ses på som sterkere enn kun «i nedre sjiktet av grov overtredelse», jf. § 37 annet ledd.

På den ene siden har Høyesterett slått fast at seksuell omgang med dyr er å anse som en grov overtredelse etter § 37 annet ledd. Denne rettsavklaringen vil være viktig ved fremtidig vurdering av § 14 bokstav c). Det er likevel det eneste som kan argumenteres for å komme ut av dommen som positivt for fremtidig retningslinjer.

Høyesterett anførte at allmennpreventive hensyn var sentralt for vurderingen. I lys av straffutmålingen som ble gitt til domfelte, er det imidlertid ikke samsvar med Høyesterett sin uttalelse.

Straff i Norge skal ha rehabiliterende effekt samt gi en reaksjon for overtredelser av verdier som lovfestes. Det er på det rene at domfelte forgrep seg på hundene omtrentlig 20 ganger i en periode på 7 år. Gjennom en så lang varighet med gjentatte overtredelser, er ikke 55 dager på noen måte tilstrekkelig høy nok for å ivareta verken individualpreventive eller allmennpreventive hensyn. Individualpreventive hensyn tilsier derfor også at straffen skulle vært strengere.

⁸¹ HR-2022-737-A Avsnitt 32.

Når det gjelder sakkyndiges rapport er det uheldig å legge vekt på at «det ikke er holdepunkter for at den seksuelle omgangen har medført fysisk eller psykisk smerte». Høyesterett påpeker at det heller ikke er et vilkår, men til tross for uttalelsen kommer det ikke frem i vurderingen at det ikke skal gis vekt på. Det virker som at Høyesterett likevel har lagt vekt på dette ved fastsettelse av straffutmålingen.

Et nøye drøyt eksempel kan anvendes på lignende tilfeller: Et barn på 14 år kan synes at seksuell omgang er nytelse og dermed ikke få fysisk eller mental skade av hendelsen. Det gir likevel ikke en voksen mann rett til å utnytte barnet og å se bort fra barnets respekt, basert på at barnet «neppe hadde vondt av det». Det samme bør legges vekt på av Høyesterett i denne saken. I stedet for å se på hvordan hundene opplevde handlingen, bør det etter mitt syn kun stilles krav til domfeltes opptreden og bør ta ansvar for å vite bedre - noe han har tilstått at han gjorde.

Avgjørelsens strafferamme har fått kritikk fra Dyrevernalliansen med tanke på viktigheten av å sette retningslinjer for fremtidige overtredelser.⁸²

4.6 LA-2022-152789

Saken gjaldt en mann som skjøt en katt til døde med luftgevær. Mannen skulle passe katten til sin daværende kjæreste. En kveld var han ruset på alkohol og tabletter. Han var sint på kjæresten sin og hadde tidligere på dagen truet om å drepe katten til kjæresten. Samme kveld begynte mannen å skyte mot katten med et luftgevær. Hensikten med skytingen var å ta livet av katten for å hevne seg på kjæresten. Katten ble påført syv skudd, men ingen av skuddene var dødelige i seg selv. Mannen fortsatte å skyte til katten sluttet å bevege seg. Han tok da bilde av katten og sendte til kjæresten, før han la katten i en plastpose i bakgården.

Senere obduksjonsrapport viste at skuddene traff kattens høyre frembein, nakke, hals og hode. Katten døde som følge av blodtap og skader og i hoderegionen etter ca. 10-30 minutter.

⁸² <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/skuffende-dom-i-hoyesterett?publisherId=5050259&releaseId=17930902>

Lagmannsretten la til grunn de samme momenter ved straffutmåling som Lukas-dommen; handlingens grovhet er sentral i vurderingen. Sammenlignet med Lukas-dommen mente Lagmannsretten mente at straff burde være strengere i dette tilfellet ettersom katten ble påført gjentatte smerter ved hvert skudd, varigheten av lidelsen før katten døde. I tillegg var et luftvåpen å anse som uegnet til forsvarlig avlivning, jf. § 12. Disse momentene tilsa etter Lagmannsrettens syn en viss styrke på straffen.

Likevel viser Lagmannsretten til at tingrettens ileggelse til fengsel i 5 måneder ble for høyt sammenlignet med 120 dager i Lukas-dommen. Som argument trakk Lagmannsretten frem:

«Siktetes skyld fremstår som mindre ønsket og villet enn handlingen i Lukas-dommen. Selv om siktede skjøt fordi han ønsket å ta livet av katten og tidligere hadde truet med å drepe katten, fremstår handlingen likevel spontantpreget».

Et annet argument var at det var usikkerhet rundt når katten ble bevisstløs, og det derfor var vanskelig å fastslå lidelsens varighet.

Straffen ble i Lagmannsretten fastslått til 5 måneder. Ettersom siktede ga uforbeholden tilståelse, ble straffen redusert ned til 120 dager som er ca. 4 måneder. I tillegg ble han ilagt aktivitetsforbud «inntil videre», jf. dyrevelferdsloven § 33.

Merknader til LA-2022-152789

Det stilles spørsmål til hvorvidt det at domfelte utviser spontanitet ved gjennomførelsen av handlingen, burde ha vekt i straffutmålingen. Det vises til faktum at domfelte hadde truet med handlingen tidligere. Uavhengig av om handlingen hadde vært spontan eller ikke kan det argumenteres for at det ikke bør knyttes opp til at handlingen fremdeles gjennomføres.

Gjennomføringen skjer uansett, og bør være det sentrale vurderingsmomentet. Det bør derfor ikke være et moment som legges vekt på ved fremtidige lovbrudd om handlingen skjer spontant eller ikke. En slik anvendelse vil ikke harmonisere med dyrets respekt og krav på egenverdi, jf. § 1 og § 3. Jeg viser til tidligere rettspraksis som fastslår at personlige forhold og formål med handlingen ikke skal ha begrenset vekt i straffutmåling.⁸³ Etter mitt syn bør dette momentet ha begrenset vekt på likhet med personlige forhold og motiv i så fall.

⁸³ Se Jøa-dommens vurdering i kap.5.1.3.2

Likevel skal det imidlertid sies at dommen fastsatte en strafferamme som etter tidligere rettspraksis er å anse som høy. Hensikten som var for å vise til allmennpreventive hensyn knyttet til overtredelsen, er et moment i riktig retning.

4.7 TTEL-2022-145502

Spørsmålet gikk ut på straffutmåling etter § 37 første ledd for å forsettlig ha hensatt en kanin i hjelpeløs tilstand. Saken gjaldt en kvinne som dro fra en kanin utendørs uten sikring mot angrep fra rovdyr, tilgang på mat, vann og lunt oppholdssted. Kaninen stod ute i omtrentlig 4 uker fra slutten av desember til slutten av januar. Kaninen ble etter hvert tatt inn av Dyrebeskyttelsen og var på det tidspunktet avmagret. Den hadde utflod fra øyne og nese, og betydelige problemer med tenner som resulterte i at den ikke kunne spise.

Aktor la i retten ned påstand om fengsel i 18 dager. Retten mente imidlertid at det var for lavt.

Forsvarer viste til en rekke avgjørelser og la til grunn at siden de dreide seg om mye mer alvorlige forhold, og at man i de sakene kom frem til betinget dom, måtte det være det samme tilfellet her.⁸⁴ Retten var enig i at følgene i avgjørelsene var mer alvorlig, men ikke at det tilsa at foreliggende dom bør bli betinget og viste særlig til graden av skyld. Retten fastslo på det grunnlaget at kvinnens handlemåte hadde vist total mangel på forståelse for dyrs grunnleggende behov.

I denne saken ble det videre vurdert hvorvidt domfelte skulle få betinget reaksjon eller samfunnsstraff av hensyn til omsorg for barn. Retten la til grunn at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, også ved straffutmåling, jf. barnekonvensjonens artikkel 3. Likevel mente retten at allmennpreventive hensyn gjorde seg sterke på dyrevelferdsrettens område, og dermed var det ikke grunnlag for å fravike utgangspunktet for fengsel.

⁸⁴ Punkt om straffutmåling, andre avsnitt.

Retten uttalte seg slik:

«Slik retten ser det tilsier ikke den siktedes omsorgsplikter i dette tilfellet at straffarten endres fra utgangspunktet. Rettspraksis viser at det gjennomgående skal mye til for at straffen gjøres betinget eller at det anvendes samfunnsstraff som følger av omsorgsplikter, jf. Rt.2004 s.1379 og Rt.2010 s.995. På dette området gjør også de allmennpreventive hensynene seg sterke, og retten finner derfor ikke grunnlag for å fravike utgangspunktet.»

Straffen ble fastsatt på bakgrunn av denne vurderingen til ubetinget fengsel i 21 dager.

Merknader til TTEL-2022-145502

Selv ved vurdering opp mot alternativ reaksjon, la retten til grunn et behov for sterk straffereaksjon i denne saken. I lys av dette skaper domstolene et sterkt signal i samsvar med allmennpreventive hensyn ut fra dyrs velferd, som tilsier at fengsel var nødvendig for brudd på dyrevelferdsloven Avgjørelsen er et eksempel på tilstrekkelig straffutmåling i lys av dyrets rettslige vern etter dyrevelferdsloven § 1 og § 3.

4.8 TAGD-2023-14900

Spørsmålet gjaldt utmåling av straff for overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 første ledd bokstav b) som forbyr å «hensette dyr i hjelpeløs tilstand».

Saken gjaldt to kull med til sammen syv kattunger som ble etterlatt i skogen for å dø. Kattene var 5 og 10-12 uker gamle og ikke i stand til å ta vare på seg selv. Kattene ble funnet i svært dårlig forfatning hvor de uten hjelp hadde vært død innen kort tid.

Saken gikk som tilståelsesdom, og retten la til grunn at siktede handlet forsettlig. Vurderingen knyttet seg til straff ut fra § 37 første ledd. Det var derfor ikke snakk om grov overtredelse, jf. annet ledd.

Påtalemyndigheten foreslo at straffen skulle settes til betinget fengsel i 15 dager og bot på 7000 kroner. Retten mente imidlertid at forslaget var «vesentlig for lavt».

Vurderingsmomentene som følger av Lukas-dommen og Jøa-dommen er gjennomgående for dommer i nyere tid. Retten legger vekt på handlingens grovhet og at streng straff understreker at dyr skal behandles med respekt, jf. § 1 og Lukas-dommen avsnitt 31. I tillegg la Tingretten vekt på at «Brudd på dyrevelferdsloven kan være vanskelig å oppdage. Allmennpreventive hensyn tilsier derfor at det bør reageres strengt, jf. Lukas og Jøa.»

Etter Tingrettens syn tilsa antall dyr, grad av skyld og risiko for lidelse og død, at handlingen i denne saken lå opp mot grensen for grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd. Et moment var at dumping av katter er et samfunnsproblem, og at risikoen for oppdagelse er lav. Kattene hadde i dette tilfelle dødd om de ikke ble funnet tilfeldig av forbipasserende. I tillegg er det større antall i dette tilfellet.

Tingretten uttrykte seg slik:

«En streng reaksjon i dette tilfelle vil understreke lovens formål om at katter skal behandles godt og med respekt. Hensynet til allmennprevensjon og effektiv håndheving av forbudsreglene i dyrevelferdsloven taler derfor for en streng reaksjon.»

Retten konklusjon ble fengsel i 45 dager. Av hensyn til uforbeholden tilståelse og tilståelsesdom, ble det etter 30 % fradrag fastsatt til 30 dagers fengsel.

Merknader til TAGD-2023-14900

Dommen er nylig avsagt og viser hvordan underrettspraksis legger vekt på de vurderingsmomentene som er satt av i tidligere dommer. Herunder er Lukas-dommen en sentral avgjørelse. Saker i nyere tid legger vekt på allmennpreventive hensyn og ut fra krav om respekt overfor dyr.

Avgjørelsen er et godt eksempel på harmonisering mellom straffutmåling og dyrs lovfestede vernet i § 1 og § 3.

5 Avsluttende refleksjoner

Etter en gjennomgang av domstolenes straffutmåling er det rom for refleksjon for hvorvidt domstolene ivaretar dyrs strafferettslige vern gjennom sin straffutmåling. I tillegg vil det gjøres rede for nylig lovforslag som er lagt frem om økt strafferamme.

5.1 Positiv utvikling

For å sikre dyrs rettslige vern i dyrevelferdsloven § 1 og § 3 er det nødvendig at lovbrudd straffes hardt nok for å virke avskrekkende. Det er viktig at allmennheten oppfatter at straffetrusselen har en reell mulighet for å bli fullbyrdet. Den avskrekkende effekten av straff avhenger dermed at straffens størrelse og risikoen for å faktisk bli straffet.⁸⁵

Utvidelsen av strafferammen i dyrevelferdsloven av 2009 ble begrunnet med et sårt behov for utvikling på straffutmålingens område. Etter departementets syn virker det som at domstolene var forsiktige med å legge seg på lovens maksimale straff. Et vesentlig premiss som måtte tas med i loven var anerkjennelsen av at dyr har egenverdi uavhengig av nytteverdi for mennesket, jf. § 1 og § 3. Dyrs rettslige vern var altså ikke i samsvar med domstolenes praksis.

Dette synet virker etter en helhetsvurdering å ikke lenger gjelde like sterkt ved dagens fastsettelse av straff.

De siste årene har vi sett en endring i rettssystemet når det gjelder saker om brudd på dyrevelferdsloven. Sett i lys av samfunnsutviklingen og menneskers økte omsorg for dyr blir det avdekket flere brudd på loven enn tidligere. Dette har ført til en kombinasjon mellom opprettelse av dyrepoliti i 2015 og prejudikater.

Lukas-dommen og Jøa-dommen var sentrale for straffutmålingens utvikling i henhold til dyrs respekt og egenverdi. Forhold som før ble henlagt blir nå dømt med fengsel. Dette skaper en utvikling som viser at lovgivende og dømmende makt endelig er i samsvar på dyrevelferdens område.

⁸⁵ <https://jusinfo.no/strafferett/straffutmaling/hvorfor-man-straffer/> (20.02.2023 14:08)

5.2 Er vi i mål?

Lukas-dommen er sentral for ny standard ved straffutmåling. Likevel er det etter mitt syn nødvendig å stille spørsmål til hvorvidt straffutmålingen var tilstrekkelig. Forarbeidene har presisert at strengere straffer bør ilegges. Derfor er det grunn til å stille spørsmål til om ikke både dyrs vern etter § 1 og § 3 samt forarbeider her ville tilsagt en enda strengere straff enn hva Høyesterett har lagt til grunn.

Straffutmålingen etter HR-2022-737-A om seksuell omgang med hund er et steg tilbake i feil retning. Dommen virker ikke å ta ansvaret for å sette klare signaler ut fra hvordan domstolene i slike saker skal ivareta dyrs rettslige vern. Ut fra en økning i saker som omhandler seksuelle overgrep fra dyr, er det derfor skuffende at domstolen ikke benytter anledningen til å statuere et tydelig eksempel som i denne anledning kunne skapt allmennpreventive holdningsendringer.

Departementet anførte ved lovendringen i 2009 at ut fra hensynet til dyrets naturlige atferd og instinkt, ville forbud mot seksuell omgang mellom dyr og mennesker hindre at dyr ble påført skader eller annen lidelse. Videre slo de fast at det skulle gjelde «*selv om det ikke kan påvises skade på dyret av fysisk eller psykisk art*». ⁸⁶ Ut fra vurderingen i Høyesterettsdommen er det derfor etter mitt syn motstridende hvordan det legges vekt på sakkyndiges rapport som oppgir at det ikke fins bevis på at dyret «*faktisk hadde fysisk eller psykisk smerte*». Dommen vil derfor tolkes i motstrid med forståelsen Departementet fastslo.

Selv etter en positiv utvikling innenfor straffutmåling, er det fremdeles nødvendig med fremgang når det gjelder strenge straffer.

⁸⁶ Ot.prp.nr. 15 (2008-2009) s.50.

5.3 Lovens strengeste strafferamme

Videre mener jeg det er viktig å påpeke at domstolene aldri har anvendt lovens strengeste strafferamme. Jeg stiller dermed spørsmål til når retten mener det er rimelig å anvende denne strafferammen.

Domstolene har hatt tilfeller hvor det har vært oppe i 92 kyr som led i over to måneder. Selv da la Høyesterett kun straffutmåling på 1 år og 8 måneder.⁸⁷

Disse straffutmålingene gir sammenlagt et konkluderende svar på at domstolene er tilbakeholdende for hva som anses alvorlig nok for å ilegges lovens strengeste straff. Det er etter mitt syn på tide at domstolene ser dyrenes verdi opp mot det enkelte dyret og dens situasjon, og ikke måles i omfang.

5.4 Lovforslag om økt strafferamme i dyrevelferdsloven § 37

Økokrim har vist til at det er behov for å vurdere nye tiltak slik at man oppnår målet om god dyrevelferd i tråd med normer og den økte dyrekriminaliteten.

I 2022 sa Økokrim dette til regjeringens varslede stortingsmelding om dyrevelferd:

«Dagens strafferamme oppfattes som lav i forhold til alminnelig rettsoppfatning, og bør heves for å underbygge lovens respekt for dyr og deres egenverdi.»⁸⁸

Den 30.mars 2023 ble det lagt frem et representantforslag om strengere straff for alvorlig dyrekriminalitet. Forslaget er at Stortinget ber regjeringen om å øke den øvrige strafferammen for alvorlig dyrekriminalitet i dyrevelferdsloven § 37 annet ledd, til 6 år.⁸⁹ Lovforslaget begrunnes i at økt strafferamme vil være i samsvar med hvordan samfunnet stiller seg til alvorlig mishandling av dyr, og strengere utmåling vil vise at samfunnet tar dyremishandling og dyrs lidelser på alvor. Det legges til grunn at en økt strafferamme vil harmonisere med allmenn rettsoppfatning når det kommer til dagens dyrevelferd og dyrs rettslige vern.

⁸⁷ Jøa-dommen i kap.4.3.

⁸⁸ <https://matogmarked.no/nyheter/2022/okokrim-vil-oke-maksstraffen-brudd-pa-dyrevelferdsloven>

⁸⁹ Representantforslag 219 S – 2022-2023 s.2.

Videre vil økt strafferamme gjøre at dyrevelferdsloven kommer på nivå med regelverket i naturmangfoldloven⁹⁰ og lakse- og innlandsfiskeloven⁹¹, som opererer på en strafferamme på 6 år. I tillegg understrekes det at strafferammen på grovt skadeverk på ting straffes strengere enn skade på levende dyr, og at dette er problematisk.

6 Konklusjon

Dyrs rettslige vern i dyrevernsloven har siden 2016 fått sterkere gjennomslagskraft.

Etter å ha sett på lovgivers intensjon med økt strafferamme sammenlignet med nyere rettspraksis, er det etter min mening riktig å legge til grunn at det har skjedd en utvikling på straffutmålingens område i dyrevelferdssaker.

Hvorvidt utviklingen likevel er å anse som tilstrekkelig for å ivareta dyrets respekt og egenverdi på fast basis, har ut fra straffutmåling til tider vært noe usikkert. Flere av avgjørelsene som har vært oppe for domstolene, har vært alvorlige overtredelser av dyrevelferdslovens regler hvor domstolene likevel velger å holde tilbake anvendelse av den strengere strafferammen.

Det skal likevel nevnes at utviklingen de siste 10 årene har vært positiv, og dyr har vært sentral i både domstolenes, lovgivers og påtalemyndighetens fokus. Dermed vil jeg påstå at det endelig virker som dyr ses for sin verdi, og at overtredelser overfor de vil slås hardt ned på gjeldende straffutmåling.

Videre vil det være spennende å se om hvorvidt lovforslaget om økt strafferamme i § 37 annet ledd gis medhold. Av hensyn til videre utvikling taler det for at en økt strafferamme vil bidra til et sterkere vern i fremtidig rettsanvendelse.

⁹⁰ Lov av 19.juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold.

⁹¹ Lov av 15.mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk

Referanseliste

Lover

1814 Lov 17 mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

1935 Lov 7 juni 1935 nr.13 Dyrevernavloven (Opphevet)

1974 Lov 20 desember 1974 nr.73 Lov om dyrevernav (Opphevet)

2005 Lov 20 mai 2005 nr.28 Lov om straff (straffeloven)

2009 Lov 19 juni 2009 nr.103 Lov om dyrevelferd (dagens lov)

Forarbeider

Ot.prp.nr.27 (1973-1974) Lov om dyrevernav

Ot.prp.nr.68 (1999-2000) Om lov om endringer i lov 20.desember 1974 nr.73 om dyrevernav

St.meld.nr.12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd

Ot.prp.nr.15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd

Innst.O.nr.56 (2008-2009) Innstilling fra næringskomiteen om dyrehold og dyrevelferd

Representantforslag 219 S – 2022-2023

Litteraturliste

Bahus, Vegard Bø, *Dyrevelferdsrett*, 1. Utgave, Fagbokforlaget 2019

Ellefsen, Rune, *Med lov til å pine - Om bruk og beskyttelse av dyr*, Fritt forlag 2013

Frøberg, Thomas, *Alminnelig strafferett i et nøtteskall*, Gyldendal 2020

Veggeland, Frode – Gezelius, Stig S. - *Forvaltning av dyrevelferd i Norge*, 1. utgave.
Cappelen Damm AS 2022

Mejdell, Cecilie M. - Inger Helene Stenevik, *Dyrevelferdsloven - kommentarutgave*,
Universitetsforlaget 2011.

Artikler

14.02.23 13:47 <https://juristen.no/sites/default/files/pdfs/2018-2018-3.pdf>

20.02.23 14:32: Retningslinjer for samarbeid mellom politiet og Mattilsynet i dyrevelferdssaker – Intern opplæring.

20.02.23 15:25: <https://matogmarked.no/nyheter/2022/okokrim-vil-oke-maksstraffen-brudd-pa-dyrevelferdsloven>

22.03.2023 12:06: <https://www.dyrepoliti.no/fakta/i-rettssystemet/>

07.04.2023 11:12 : <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2022-2023/dok8-202223-219s.pdf>

12.04.2023 13:37:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/5bccb513f5cf47c78995247bce67b672/okokrim.pdf>

- Økokrims innspill til dyrevelferdsmelding, 1.september 2022.

11.04.2023 17:12:

<https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/skuffende-dom-i-hoyesterett?publisherId=5050259&releaseId=17930902>

Rettspraksis

Høyesterett:

Rt.1964 s.814

HR-2016-2285-A

HR-2016-295-A

HR-2016-1645-A

HR-2017-1250-A

HR-2019-1645-A

HR-2022-737-A

Lagmannsrett:

LF-2022-30780

LA-2022-152789

Tingrett:

TTEL-2022-145502

TAGD-2023-1490

Øvrige kilder

Masteroppgave: Dyrevelferdsloven § 37 – *Vurdering av lovens skyldkrav*, 25.11.2013:

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/38709/551.pdf>

Masteroppgave: Straff ved brudd på dyrevelferdsloven – *Med vekt på momentene ved straffutmålingen*, 25.april 2015:

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/44598/687.pdf?sequence=1>

Masteroppgave: Fastsettelse av straff ved brudd på dyrevelferdsloven, 10.12.21:

https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/11250/2989020/100_JUS399_H21.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Masteroppgave: Straff etter dyrevelferdsloven § 37 – *En gjennomgang av domstolenes straffutmåling*, 08.06.2020: https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/23941/98_JUS399_V20.pdf?sequence=1&isAllowed=y

